

otsikko:

Ilmastopoliitikassa pitäisi kuunnella kansalaisia nykyistä enemmän

ingressi:

Puntaroivat kansalaiskeskustelut auttavat kehittämään kansalaisten hyväksymiä poliittisia ratkaisuja ilmastopoliittisiin kysymyksiin.

Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin IPCC:n elokuussa julkaisema arviointiraportti osoittaa, että ilmastonmuutoksen hillitsemisellä ja siirtymisellä vähähiiliseen yhteiskuntaan on kiire.

Poliittisilla päättäjillä ja suuryrityksillä on parhaat mahdollisuudet vaikuttaa päästövähennyksiin, mutta ilmastotoimet näkyvät myös yksittäisten kansalaisten elämässä. Erilaisten päästöjen vähentämiseen tähtäävien keinojen vaikutukset eivät välttämättä kohdistu tasapuolisesti kaikkiin väestöryhmiin, ja se voi polarisoida poliittista keskustelua. Tämä on näkynyt esimerkiksi turpeen alasajosta ja sen aikatauluista puhuttaessa.

Tutkijat, eturyhmät ja järjestöt ovat hyvin edustettuina ilmastopoliitikkaan liittyvän lainsäädännön ja muiden suunnitelmien valmistelussa. On tärkeää ottaa myös tavalliset kansalaiset osaksi ilmastotoimia koskevaa päätöksentekoa, ja tämänkin vuoksi on kehitettävä uusia rakentavan yhteiskunnallisen vuoropuhelun keinoja.

Yksi ratkaisu ovat puntaroivat kansalaiskeskustelut. Kansalaisraadit ja kansalaiskokoukset ovatkin yleistyneet ilmastokysymyksiä käsitellessä.

Puntaroivissa kansalaiskeskusteluissa satunnaisotannalla valittu, mahdollisimman hyvin koko väestöä edustava joukko muodostaa yhdessä mielipiteen johonkin politiikkaa koskevaan kysymykseen. Osallistujat kuulevat asiantuntijoita, keskustelevat käsiteltävästä aiheesta ja tuottavat kannanoton päätöksenteon tueksi.

Moderaattorien johdolla käytävät keskustelut tähtäävät yhteisymmärryksen lisäämiseen kannustamalla osallistujia perustelemaan näkemyksensä ja suhtautumaan avoimesti myös toisenlaisiin näkemyksiin. Kansalaiskeskusteluissa voidaan käsitellä tiedollisestikin monimutkaisia aiheita ja puntaroida rakentavasti ristiriitaisia näkemyksiä herättäviä asioita.

Ilmastopoliitikkaa koskevia puntaroivia kansalaiskeskusteluja on järjestetty esimerkiksi Tanskassa, Britanniassa ja Ranskassa. Suomessa hyödynnettiin keväällä 2021 ensimmäistä kertaa puntaroivaa kansalaisraatia osana keskipitkän aikavälin ilmastopoliitikan suunnitelman (Kaisu) laatimista. Kansalaisraati arvioi kuluttajiin kohdistuvien ilmastotoimien oikeudenmukaisuutta ja vaikuttavuutta. Käsitellystä aiheesta laadittiin lopuksi yhteinen julkilausuma.

Kansalaiskeskustelut auttavat arvioimaan ilmastotoimien vaikutuksia eri väestöryhmien näkökulmasta. Niiden kautta voi tulla esiin myös uudenlaisia ratkaisuja ja avauksia, joita kansalaiset pitävät hyväksyttävänä.

Päätäjistä kuitenkin riippuu, vastataanko kansalaiskeskustelujen ehdotuksiin avoimesti ja otetaanko kansalaisten mielipiteet huomioon ilmastopoliittisessa päätöksenteossa. Kaisu-kansalaisraatiin osallistuneista vain 57 prosenttia uskoi, että raadin tuotoksella on vaikutusta lopulliseen ilmastosuunnitelmaan.

Kansalaisten näkökantojen sivuuttaminen voi jopa rapauttaa päätöksentekojärjestelmään kohdistuvaa luottamusta. Kansalaiskeskusteluilla pitäisikin olla selkeä rooli poliittisessa päätöksenteossa, ja päättäjien tulisi sitoutua siihen, että he vastaavat kansalaiskeskustelujen kannanottoihin.

Britannian ja Ranskan ilmastokeskustelujen kannanotot on käsitelty parlamentaarisisissa valiokunnissa. Tanskan ilmastolaki edellyttää, että maan parlamentti järjestää lain tavoitteiden saavuttamiseksi kansalaiskeskusteluja.

Suomessa valmistellaan uutta ilmastolakia, mutta lausuntokierroksella olleen lakiluonnoksen mukaan lailla ei säädettäisi kansalaisraadeista tai niiden käytöstä. Kansalaiskeskusteluja voidaan järjestää ilman lainsäädäntöäkin, mutta tuleeko kansalaisnäkökulma riittävän hyvin huomioon otetuksi ilman erikseen säädettyä velvoitetta?

Puntaroivat kansalaiskeskustelut voivat auttaa kehittämään kansalaisten hyväksymiä poliittisia ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Parhaassa tapauksessa ne auttavat vastaamaan muutosten kansalaisissa synnyttämiin huoliin ja edistävät siirtymää kohti kestävämpää yhteiskuntaa.

Katariina Kulha ja Maija Setälä

Kulha on projektitutkija ja Setälä valtio-opin professori Turun yliopistossa.